

לע"נ ר' יצחק זאב הלוי ז"ל
בן ר' אליעזר שלום הלוי ז"ל
לע"נ מרת לאה אלטע הדס ע"ה
בת ר' יעקב הלוי הי"ד

המאמר בשבתורה

אזהרה המורה! העלון מיועד אך ורק לרציניים שיודעים את השיבות התפילה, ובשעת התפילה לא מעינינים בעלון ובשאר דברים. נעליו נשמח ר' דב בן ר' מאיר יוסף ז"ל

בשלה

בהשקפה ראשונה

מאמרי השקפה, מוסר והנהגות

הנה אנוכי הרואה נגד הלוני, כרם נטוע טוב למראה ונחמד למאכל, מי הוציא זאת? העפר השפלי! אנכי ההולך ראיתי עפר הארץ הוציא קוצים ודרדרים וסמים מוזיקים, מה זה השני הפכים? אבל העפר יש בכוחו להוציא פרי מחמדים. הכול תלוי באדם הזורע. האדם נמשל לעץ השדה. מי שזורע בלב מחשבות ותשוקות טובות, יצמיח רצון גדול להפיק אומץ. ומי שזורע תשוקות בהמיות, יצמיח רצון להבל אין בו מועיל. האדם מבקש טוב, אבל האדם מוטעה בטוב, כי למה לו לזרוע בליבו רצון לחפץ תאוה וחמדה אשר הזריעה ההיא תצמיח בליבו להתגדל יותר בתשוקתו הבהמית, הלא זה כהזורע קוצים. הלא טוב היה לזרוע תחת זה רצון להטיב ולהשכיל, וזה דבר נאה ומתקבל, ודבר שיוכל להשיגו. וזהו "ומשביע לכל חי רצון" – כל רצון שהאדם זורע בו, הקב"ה משביע בו. מי שזורע רצון לממן או להרע, יתענג מהרע כי תשוקתו הנזרעת תתגדל בו יום יום. ואין לו להתרעם על הקב"ה כי כן בחר בזריעה הזאת... (הסבא מקלם זצ"ל, חכמה ומיסר)

רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל בעל "יערות דבש" נוהג היה להתפלל ב"ימים נוראים" ליד יהודי שהתפלל בלב שבור ונדכה. באחת השנים חיפש בעת תפילת מנחה של ערב יום הכיפורים אחרי יהודי שלידי יעמוד בתפילת היום. תוך כדי חיפוש אורו עיניו. הוא ראה יהודי פשוט וזקן ששפך דמעות הרבה עד כי הרטיבו את דפי המחזור שלפניו. בסיום תפילת שמונה עשרה שומע הוא כיצד היהודי אומר: "עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי" ומתרגם לעצמו: "בחיי עפר, במיתתי לא כל שכן". וזהו יהודי נאמן וחרדי! הוא מתפלל באמת בלב שבור ונדכה! הירדה לעצמו רבי יונתן ונחפו לסעוד את ה"סעודה המפסקת" ולהקדים לתפילת "כל נדרי" כדי לקבוע לו מקום ליד אותו יהודי. ואכן, בליל יום הכיפורים ולמחרת לא הכויב אותו יהודי והפליג בתחנונים. שמח רבי יונתן שלא שנה, אך שמחתו לא ארכה שעות רבות. לקראת הצהריים, בעת קריאת התורה נקרא היהודי לתורה ל"רביעי", ומיד פרץ כלפי הגבאי בשצף קצף: "לפלוני ההדיוט נתת "שלישי", ולי "רביעי"? וכי אינני יהודי הגון כמוהו? נדרה ומשתומם עמד רבי יונתן במקומו. אחר שאל את היהודי: "הרי רק אמש אמרת "בחיי עפר – קל וחומר במיתתי?" למי אמרת זאת? השיב היהודי, אל "ריבוננו של עולם" כביכול אמרת זאת! לגבי "ריבוננו של עולם" אינני באמת אלא עפר. אבל לגבי אותו הדיוט, אני יהודי הגון ומכובד יותר." (ניצוצי אור המאיר)

פעם הוזמן רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף, לשאת דברים בעניני חינוך בכנס של מורים. בין הדברים הביע את דעתו בעניני מסוים. אחד המורים, שהדברים לא מצאו חן בעיניו, קם והתחצף כנגדו בדיבורים חמורים ביותר. במקום נכה אחד מקרובי משפחתו של הרב שהיה גם אחראי על כל המורים. הוא כעס מאד למשמע הדברים והחליט על אתר לפטר את אותו מורה. והנה, עוד באותו יום התייצב רבי יהודה בכבודו ובעצמו בבית אותו קרוב משפחה. פתח הרב ואמר: "באתי לשאול אותך מה דעתך על המורה הזה שדיבר כך... הממונה על המורים הבין שהרב בא לשתף אותו בהרגשתו הקשה מהזיונות שספג, ואמר מיד "כן, המורה הזה חצוף גדול, אני עומד לפטר אותו"... כאן עצר אותו הרב, ואמר לו: "יש מאמר חז"ל 'הנעלבים ואינם עולבים, שומעים אורפתם ואינם משיבים, עושים מאהבה ושמים ביסודין, עליהם הכתוב אומר: ואהביו כצאת השמש בגבורתו (שבת פה:)'. נשאלת השאלה מרוע נאמר 'הנעלבים' בלשון רבים? לא יכול להיות מצב שאדם נעלב בצורה פרטית? אלא, פעמים שמעליבים אדם יחיד, אך נוכח במקום קרוב משפחתו שאף הוא נעלב מכך, לכן חכמים מצווים גם עליו לא להשיב... אבקשך מאד לנגנו את תכניתך, ונא אל תפטר את המורה!" (שיח יוסף)

פרשה ופירושה

לקט פירושים על פרשת השבוע

ויט משה את ידו על הים וילך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים: מה היה צורך באותה רוח קדים עזה? שנשבה לפני קריעת ים סוף? יסוד גדול מלמד אותנו ה"חתם סופר" ממקרא זה: יעקב הנס בקריעת ים סוף היה בכך שהמצרים טעו לראות בבקיעת הים תופעת טבע שנוצרה מסיבות טבעיות, כמו אותה רוח קדים שהיא אשר גרמה לים להיבקע. לאחר שסברו כי כל מעלתו של משה רבינו לא היתה אלא בידוע לכוון את העת המדוייקת של תופעות הטבע השונות, לא חששו להיכנס אל תוך הים ולרדוף אחרי בני ישראל. לו היו המצרים משכילים להבין כי קריעת ים סוף היא נס מופלא שכל מטרתו להציל את ישראל מידיהם, בוודאי היו חוששים מלהיכנס אל בין גזרי הים. לפיכך הביא ה' רוח קדים עזה כל הלילה, כדי להטעות את המצרים שיפרשו את בקיעת הים באופן טבעי, וכך יכנסו לתוך הים וימצאו את מותם. אכן כל הרוצה לטעות יבוא וישעה, הרשעים ממשכינים להתעקש ולטעון כי אכן היתה זו 'תופעה טבעית', וטביעת המצרים בים נבעה מכך שהם, שלא כמו משה רבינו, לא נזהרו די הצורך ולא כיוונו את השעה אימתי עתיד הים לשוב לאיתנו... אך לו חכמו וישכילו, היו רואים בעליל את הנס הגדול, כי הרי כאשר נכנסו ישראל לים הם עברו בתוכו "בחרבה" - קרקעית הים היתה יבשה לחלוטין, ומיד כאשר באו המצרים אחריהם, שקעו עד ארכובותיהם בטיט. הרי שמוכה הדבר וגלוי לעין כל כי יד ה' עשתה כל זאת. (שניים מקרא)

ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלוקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפואך: כאשר בא חולה אל הרופא, רושם לו הרופא סם פלוני ועשב אלמוני לרפואתו. עוד יאמר לו הרופא, כי לא יאכל דבר זה ולא ישתה דבר זה. ועל הכל יסמוך החולה וישמע בקולו. למרות שאין החולה מבין כיצד סם פלוני יביא מזור למחלתו וכיצד משקה פלוני יקרב את קיצו, מכל מקום הוא סומך על הרופא, אשר הוא הבקי, המבין והמומחה לדבר. וכך גם בתחלואי הנפש. הרופא הגדול, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, נתן לנו סדר מצוות וחוקים, אשר יועילו לרפואת נפשותינו. אף על פי שאין אנו מבינים כיצד מצוה פלונית או חוקה אלמונית תועיל לתיקון הנפש, מכל מקום מחובתנו לקבל דברי הרופא הגדול, אשר הוא יודע את תחלואי הנפש ואת דרכי הרפואה שלהם. זהו שאומרת התורה: "אם שמוע תשמע בקול ה' אלוקיך והישר בעיניו תעשה" אף על פי שאולי אין הדברים נראים כשרים בעיניך, והרי הם, לדעתך, דברים בלא טעם, והאזנת למצותיו ושמרת כל חוקיו", הגם שנראים בעיניך כחוקים ללא טעם, אזי "כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך". ושמה תשאל: כיצד זה אדרש לשמור חוקים אשר אין אני מבין את טעמם. התשובה לכך: "אני ה' רופאך", וכשם שאתה שומע לרופא לכל אשר יאמר, מפני שאינך יודע בחכמת הרפואה, ואילו הוא יודע, כן אני לך כמו רופא נאמן, היודע מה טוב לך ומה אינו טוב לך. (החיד"א, נחל קדומים)

ויאמרו איש אל אחיו מן הוא. רבי שמעון שוואב זצ"ל התארה פעם לשבת בבית החפץ חיים. וכך שמע ממנו אותו ליל שבת בנוכחות ציבור רב שהתקבץ לתוך חדרו: חז"ל אומרים שכל אדם היה יכול לטעום במן טעם כל מאכל שחפץ בו, וכפי שכיין בזמן אכילתו. ומה אם לא חשב כלל, ולא כיון לשום טעם שבעולם, איזה טעם היה אז למן? - שאל החפץ חיים, והשיב - "בהעדר מחשבה, אין כל טעם!" שכן מן הוא דבר רוחני, וכל דבר רוחני אין לו מקום ללא מחשבה. מה יכול להיות יותר טעמים מאשר קטע גמרא - המשך החפץ חיים במתק לשונו, תוך שהוא מנשק קצות אצבעותיו, להמחשה - זה כל כך מתוק וערבו ואף על פי כן, בהעדר מחשבה הדברים אין להם טעם כלל (פנינים משולחן נובה)

סיפור מההפטרה

ועל הכל...

"פרפראות"

מסופר על בית הכנסת של עמי ארצות שנפגשם של כל המתפללים חשקה בכבוד, וכולם רצו לשבת דוקא בכותל המזרח, ולעלות לתורה בעליית שישי, והגבאי הממולח בראותו כי אין מוצא לסבך, הלך ותלה על כל הכתלים טבלה שכתוב עליה "מזרח", וכל עליה שהיה קורא לעלות לתורה, היה אומר, יעמוד פלוני בן פלוני "שישי", ומאז היה שלום על ישראל. (שפע חיים)

"ענין של טעם"

הטעם שטי"ו בשבט, נקרא ראש השנה לאילנות בלשון רבים, ולא ראש השנה לאילן. כתב ה"מקור חיים" (שור ברכת) בשם ה"זוהר" לרמו שהוא ראש השנה לכל איש ישראל, כי האדם מכונה לאילן, כמו שנאמר "כי האדם עץ השדה"

"מפי כתבם"

כדי למלאות תפקידה של הישיבה לדאוג לעתידים של תלמידיה, קודם כל צריכים להכיר, כי עיקר תעודת הישיבה היא להכניס בין תלמידיה רוח של מסירות והקרבה בעד האמת, והשגת ידיעה גדולה והבנה עמוקה בתורה ודעת ה', מבלי להתחשב עד כמה יקל או יקשה על ידי זה סדור החיים החומריים בעתיד, כי רק בהקמת אנשי מעלה, הנכונים להקריב את עניני חייהם הפרטיים בעד השגת חכמה בתורה ויראת ה', ובאמיצות הדעת להכניס רעיונות אלה בחיים, נוכל למלא את תעודתנו בעד עמנו עם ה' כמו כן עלינו להכיר, כי באמת קשה לו לאדם להבטיח את עתידו, ולהתכונן אליו, כי העתים משתנים ומתחלפים הזמנים תמיד, ומי שיש לו לב לדעת ועיניים לראות, יכיר וידע כי רק על ה' עליו להשליך יתנו, וממנו כל תקוותו, ולא עוד אלא שהביטחון יש בכוחו להשפיע על האדם שפע עליון ממקור הברכה, מידו של הקב"ה המלאה, הפתוחה והקדושה. יחד עם זה עלינו לדעת, כי אף שאין בכחנו להבטיח את עתידים של בני הישיבה, עליהם להכיר ולהרגיש אותה קריבות הדעת ואהבת הנפש מצד רבותיהם, אשר יבקשו להם מנוח אשר ייטיב להם, ולזאת מהראוי שראשי הישיבה יתנו לתלמידיהם את האפשרות למצא בהם לב נאמן, דואג ומתענין במצבם כשיגיע זמנם להכנס אל החיים. כמו כן חובתנו הוא להכשיר את תלמידי הישיבה אל החיים בכל אופן שהוא, בעיקר כדי שיהיו מצויים בכוחות ההשפעה, ובאפשרות לכבוש את החיים. ולזה צריכים לסדר את דרך השפעה בישיבה שתלמידיה יוכשרו אל החיים איש כפי כוחותיו וממלא יסתדר שהתכלית תבוא, וכל הכשרתם תהיה רק לשם שמים כדי להגביר ההשפעה על בני הישיבה לשאיפה לגדלות בתורה במדינה זו, שחסר להם הרבה מן ההכנה הדרושה לזה, וגם בגלל ההשפעה הקרובה מבחוץ, ולמען קרב את לבם לרבותיהם ולהשפעת הישיבה לעורר בהם שאיפה גדולה ולגדלות בתורה ויראה ודעת, דרושה יותר התמדת ההשפעה בישיבה, והמצאות ראשי הישיבה לתלמידי הישיבה, לבא לפנייהם לעתים יותר תכופות, ולהרגיש האפשרות להציע לפנייהם שאלותיהם בתורה, יראה, ועניני החיים. כמו כן דרוש שמצד ראשי הישיבה תהיה התענינות ודאגה למצב תלמידים פרטיים הצריכים תשומת לב מיוחדת, ולהידבר אתם. בכדי שישורו יותר רוח של תורה ומוסר בין בני הישיבה, ראוי להתענין יותר בסדור ועדים לבני הישיבה, בינם לבין עצמם, שיתעסקו בדבוק חברים בתורה ויראה.

(שעורי ופניני דעת י"ב אלוה מאיר בלוח זצ"ל ראש ישיבת טלו קליבלנד)

"מקום לשאלה"

שאלה: איך יתכן שאדם יתחייב בברכת "הודאה", על דבר שקרה לקרוביו?
תשובה: הודאה מקום שנעשה נס ליחיד אינו מברך, אבל הוא עצמו מברך שעשה לי נס במקום הזה, וכל יוצאי ירכו גם כן מברכין שעשה נס לאבי, במקום הזה: (ש"ע סימן ר"י סוף ד' ובמ"ב שם)

בפרע פרעות בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְּנַבֵּב עִם בְּרַנּוֹ ה': סיפר רבי שבתאי יודלביץ זצ"ל: על רבי שמואל סלנט זצ"ל שבימי החלו לבנות מקווה חדש בירושלים. התחילו אך לא יכלו לממן את השלמתו. תושבי ירושלים, כידוע, היו עניים מרודים והפרוטות שנתרמו על ידם לא הספיקו להשלמת המקווה. יום אחד, לפתע, לבש רבי שמואל סלנט את מעילו, נטל את מקלו והודיע לבני ביתו כי הוא יוצא והולך לאחד הגבירים העשירים להשפיע עליו שיתרום מהונו לבניית המקווה. בעיני בני המשפחה והעסקנים הליכה זו הייתה תמוהה כי אותו עשיר ידוע היה כקמצן נורא! לכן, לא היה להם ספק שהרב מכלה את כוחותיו לריק. העסקנים ובני הבית לא אמרו מילה לרבי שמואל מסלנט, התעטפו בשתיקה והביטו אחרי מעשיו. הרב יצא לדרכו. הוא נכנס לביתו של הגביר, שקיבלו בכבוד גדול. רבה של ירושלים התיישב על אחת הכורסאות והציע לפני הגביר את בקשת התרומה לבניית מקווה הטהרה. אתם מבנים, כי מי שלוקה במחלת הקמצנות, גם אם הוא מבין את נחיצות העניין של מקווה וגם אם יושב לפניו רבה של ירושלים ומטעים לו את קדושת המצווה, קשה לו להתגבר על עצמו...כשסיים הרב להרצות דבריו השתרר שקט מוחלט. אותו עשיר לא קם ולא זע ממקומו. ישב בשקט. לפתע פתח אותו עשיר את פיו ושאל: "סקרן אני לדעת, כבוד הרב, הרי אין חכם ונבון כמוך בירושלים עיה"ק, ואם כן איך הרב מתנהג לכאורה בדרך של טעות - לבוא אלי ולבקש כסף עבור המקווה, בעוד שהרב וכל העסקנים יודעים שאני לא תורם מאומה גם לאנשים חשובים ביותר, והרב מבין כי גם למקווה לא אתן פרוטה שחוקה, ואם כך לשם מה טרח הרב עד לביתי?" אחו רבי שמואל במטהו, הביט עליו ואמר: "אני אסביר. דע לך כי יום יבוא ותמות. תבוא לקבורה כמו כל שאר היהודים, תעמוד לדין בשמים ככל יהודי, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין-וחשבון? אחת השאלות שישאלוך שם היא: 'מדוע לא סייעת בבניית המקווה וכתוצאה מכך נחלשה הטהרה בעם ישראל?!' אתה בוודאי תמהר להשיב להגנתך: 'לא תרמתי כי לא ביקשו ממני. אנשים כבר פסקו לנקוש בדלתי, התייאשו ממני'. לכן, לשם כך באתי לביתך עתה" - הגביר רבי שמואל מסלנט את קולו ברעדה - 'ינכנסתי לבקש ממך כסף, ובכך לשלול ממך את האפשרות הזו. גם אפשרות זו של מענה בבית דין של מעלה לא תישאר בידך.' לפתע החל אותו עשיר הזדעזע בכל גופו ואמר לרבה של ירושלים: "בבקשה, יקח נא הרב את מפתחות הקופה ויוציא ככל שיחפוץ, אבל אנא - שאני לא אראה בעיניי" כל כך גדולה הייתה קמצנותו הטבעית שגם כאשר החליט לתת, לא יכול היה לראות זאת בעיניו...הרב עשה כבקשתו. מפי השמועה למדנו, כי מאותו רגע ואילך חלו בקרב שנינו. נפרץ סדק בחומת הקמצנות. נתינה זו הראשונה סייעה בידו להיחלץ מהקמצנות. מקרה זה היה פתחו של מחט שבסופו של תהליך התרחב עד שנהיה לפתחו של אולם. מאותה עת השתנה אותו עשיר והיה לנדבן גדול. כאן בירושלים קיימת שכונה על שמו של אותו עשיר - בה מצאו שיכון חיים עניי ירושלים, יראי ה' מבני היישוב הישן. זכה איש זה באחרית ימיו, לעשות חיל במעשיו, לגנוז זכויות לעולם הבא ולהיות דוגמא לרבים בנדיבות לב. כדאי היה הקושי בניזם הכספים לאותו מקווה, כדי שבסופו של יום מגבית זו תחלף את הקמצן מקמצנותו, וגם מדינים קשים לעולם הבא. זכות מצוותיו תעמוד לו. (אוצרות האגדה)

מפתגמי אוריתא

פתגמים, נצנוצי מחשבה, ורעיונות ברכה של תורה

בלימוד המידה, יש בה כבר חלק מתיקונה. (רבי ישראל סלנט)

בעל גאווה יתגאה במעט ענווה, והעניו רוחו נשברת, במעט גאווה. (אור המוסר)

מי שהוא מכת המתנצחים, אין דבריו נמשכים אחר האמת, כי תמיד מבקש לנצח. (מהר"ל מפראג)